

tozik. A nagy realista legjobb novelláit tartalmazó kötet kiadását örömmel üdvözölhetjük.

B. T.

NAGY ISTVÁN: A SZOMSZÉDSÁG NEVÉBEN. (Révai.)

Egy erdélyi kisváros életének egy szakaszáról számol be erdélyi írónk ebben a könyvében. A Cosbuc-utca lakói nagyrészt vidékről jöttek a városba, a vidékieknek azzal a naiv reményével, hogy ott annyi pénzt tudnak majd összekuporgatni, amennyiből már földet vásárolhatnak falun. De az órabér kevés és a sovíniszta román urak kiteszik a magyarokat a gyárból, de a kapitalista város karmaiból sem tudnak már ezután szabadulni. Elsorvasztja kedv nélküli robotjával az emberek vágyódásait, fásultakká és ingerlékenyekké válnak.

A regény igazi mondánivalója nehezen indul, az író talán túlságosan is elaprodzza a részleteket. A kapitalizmus lojtoztatásai miatt vágyaikat kielégíteni sohasem tudó gyári munkás- és iparosaszonyok között vetélkedés indul meg. Ez azonban rossz irányú, nem az összetartás, hanem a széthúzás felé viszi a proletárokat. Végre megérkezik az utcába egy öntudatos lány, akit anyja szavai szerint „tisztá ártatlanul, csak az igazságért” zártak börtönbe. Az olvasó tudja, hogy a misleai női börtönből most szabadult Mári kommunista, noha ezt egy szóval sem mondja a szerző. Ez a lány azután az összetartás útján indítja el a továbbiak során a kis utca proletár lakóit.

A könyv nagy érdeme, hogy az összetartás szükségessége a cselekményből, az életből jön, nem pedig a szerző mondhatja ki élettelenül valamelyik alakjával. A közösségi élet gondolata, az egymáson segítés vágya még az elkülönült, szerencsétlen sorsú „Szobor Julit” is visszahozza az emberek közé. Az elnyomó rend elleni közös védekezésnek szükségessége hívja életre a „közös”-t, ahogyan ők nevezik a napközi otthonukat. Így gyermekeik nincsenek bezárva a szobába, míg a szülők munkában vannak. De a „Szobor Juli” segítségével létrejött „közös”-t megszünteti a sovíniszta és kapitalista elnyomó rendszer, hiszen az összejövetelek, a „szülői értekezletek” lassan politikai gyűléssé alakultak. Itt olvassák a spanyol polgárháború híreit, valamint az oda kiszökött utcabeli férfiak leveleit. A „közös”-t erő-

szakkal megszüntetik, de az összefogásnak a magja elhíntődik a proletároknak.

B. T.

CLAUDE MORGAN: FRANCIA KÜZDELEM. (Révai.)

Egy parasztfiúnak az életét, a Párt és a munkásosztály felé történt fejlődését mutatja be ez a pompás regény. De Pierre Tarague hús-vér ember, nem leegyszerűsített báb, akiből az író mindenféleképpen Párthoz hű embert farag. Ez az ember nem „angyal” s a körülötte forgó és kavargó élet sem vértelen színpadi díszlet.

Pierre Tarague gyermekkorának leírásakor az író csak néha-néha, egy óvatlan pillanatban átsiklik a nosztalgikusabb hangba. De ebből erős kézzel kiántja magát s elejétől végig biztos talal viszi a regény cselekményét és főleg hangját. A hős, ismét hangot kell adnunk örömeinknek; valóságos ember, egyéniség az életből. Először csak nyugodt életre vágyik, nem politizál, de később a társadalmi valóság utóléri s bekapcsolódik a munkásmozgalomba. Felismeri a kapitalizmus valódi arcát s küzd ellene. Feleségül vesz egy lányt, aki az első időben nem érti meg küzdelmét.

Az élet, mely a hős körül kavargó, a valódi élet: Tökéletesen megismerjük ebből a regényből a harmincas évek elejének paraszti sorsát. A parasztok egyre lejjebb kerülnek, a gazdasági helyzet lezüllesztja őket. Később Páris élete is fellevenedik. Mussolint éljenz fasizta tüntetőkkel és a kapitalista elnyomás ellen küzdő munkásokkal. Föl-föl bukkannak egyéni sorsok is a hős mellett, de ezek sem hagyják kielégítetlenül az olvasót, bár mindegyik életéből csak egy kis epizódot láthatunk. De ebben az epizódban ott van az egész élete, kezdettől végig. Tökéletesen érzékelteti Claude Morgan a francia nép ellenállását a náci terrorttal szemben. A hős meghal a regény végén, de amint az utolsó szavaként elmondott Eluard vers mondja:

Mert bajtársa nem egy volt,

De millió és millió

Aki megbosszulja — tudta jól.

És mégis öneki virradt meg a nap.

B. T.

TERSÁNSZKY J. JENŐ: ROSSZ SZOMSZÉDOK. (Révai.)

Két ház áll egy lejtőmagyarországi városka utcájában, egymás mellett. Az

egyikbe a nagyfektin élyű tanácsos úr lakik, a másikban a törvénytelen nagyanyától származó gyerekek és unokák. A gyerekek, unokák anyja sem éppen feldhethetlen életű a kisvárosi polgárok erkölcesi szerint. A tanácsos úr unokaöccsének, Feladlak úrnak és magának a tanácsos úrnak az életében is összefonódik a két család. A tanácsoské a kisváros minden elismerése, tisztelése. Feladlak úr, aki még iskoláskorában kapta ezt a nevet spiclikedéseiért, belegazolt a szomszédház egyik unokájának, Kuvik nagyságának az életébe, kétszer is és mind a kétszer önkénteszi azt. A tanácsos úr Kuvik nagysám apjának halálát okozza közvetlenül: otthagya megfagyni házának kapujában. De a tanácsos úr családjának öszi is meghánytorogtak a bűnben: a nagyapa orgazdaságból szerezte vagytonát s a nagy lakást, amivel a tisztelétét kívívta, veje pedig sikkasztott.

A másik ház a kapitalizmus korának jellemző sorsait mutatja be. A nagyamamát, aki kártyavetőnő volt és urak szeretője. Kuvik nagysám, az unoka először Jedér életű énekesnő volt, majd méltóságosasszony, végül pedig a kisvárosi képmutatók által erkölcsileg megbélyegzett nő. Az ő sorsát kétszer is eldöntötte Feladlak úr, ő tezte először magáévá, hogy majd a kapitalizmus emberrnyomorító sodrában „énekesnő” váljék belőle. Itt vív ki magának „pozíciót”, méltóságosasszony lesz, de ismét életébe gázol Feladlak úr, akivel szemben mindig gyöngye volt szeretője lesz, a méltóságos úr elválk tőle, a kisváros megbélyegzi. Megvetés és megbélyegzés az ő és családjának osztályrésze, holott magukban véve nem is rosszak, senkinek sem ártanak, halált nem idéznek elő, csak éppen nem képmutatók, hanem nyiltszívűek. Eppen ezt nem bocsátja még a hipokrita társadalom. Ellenben tiszteli és megbecsüli a képmutató, tekintélyes tanácsos úrékat, akik önmagukban véve rosszak.

A regény pompás társadalomrajz, kitűnően bemutatja a kapitalista kisváros romlottóságát, az emberek törtetését és kétszínűségét. A regény végig izgalmas és az érdeklődést fenntartó olvasmány. Főleg az utolsó rész lendíti fel az írást, látjuk kezdetűl fogva, hogy hova jutott el Feladlak úr és Kuvik nagysám a könyöklésben, még is érdeklődünk aziránt, hogy miképpen érték ezt el. Ennek bemutatásakor

keresztmetszeteit kapunk az egész kapitalista társadalomról.

B. T.

PALOTAI BORIS: TÜZHELY. (Athe-naeum)

Ez a novelláskötet felöleli az író új egész pályáját. Találunk a kötetben 1935-ből is és 1949-ből is írásokat. Így természetesen írói fejlődését kellene bemutatnia. Ez a témát illetően szépen meg is mutatkozik. Többé kevésbbé egészen a felszabadulásig még a polgári világot ábrázolja, a polgári írók kitaposott ösvényein. Ennek a rétegnek az ábrázolása annyik oltyok 1945-re is. (Pl. „Vasárnapi látogatás”) Azután az író a „ma” felé fordul, rövid, villanásnyi képet ad egy tanoncotthon vasárnapi délutánjáról és a munkáscsaládok életében bekövetkezett változásról. A különböző időkben, így első olvasásra nehéz írói technikájának, eszközeinek és hangjának fejlődését nyomon követni. A felszabadulás előtti novellákban egy hangulatot üt meg, azt variálják. Írásai gyakran a víz felszínén csillogó olajat idézik az olvasó eszébe, amelyet az író ujjaival megzavar, de azután a hullámok elűnnek. Sokszor a hősről csak hangulati jellemzést ad, alakjai elmosódnak. Egyes témákhoz többször hozzányúl, néha még ugyanarról az oldalról szemléli és szemlélteti másodsor is. A felszabadulás utáni novellákon látjuk, hogy anyagában nem mozog biztosan. Kitaposott út nincs még az író előtt, önálló útra nem mer vállalkozni. Néha átcsen régebbi novelláiból egy-egy hangulatot, egy-egy villanást. Újabb novellái közül azok a legsikerültebbek, amelyekben áthoz egy ilyen hangulati rezdülést, melyek előtt már feltört utat talált. Legnagyobb hiányossága újkeletű írásainak, hogy sokkal egyszerűbben és sémaszerűbben ábrázolja az életet, mint amilyen az a valóságban, vagy mint ahogyan ábrázolta régebben, az egyes embereknek valamilyen értelmű elhatározása, mellyel a szocializmus építését segítik elő, ha még viszonylag kis körben és mértékben is, túlegyszerű. Az élet ennél összetettebb és sokrétűbb.

Vitathatatlan, hogy Palotai Boris novelláskötete értéket jelent, ha még nem is a kivívott és megszerzett eredmények, de inkább a kísérlet szempontjából. Remélhető, hogy legközelebbi novelláskötetéről az utóbbit mondhatjuk el.

BÉCSI TAMÁS